

Β. ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗ ΚΑΙ
ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ
(1844 – 1880)

Δημ. Βούλγαρης

Κ. Κανάρης

Επ. Δεληγεώργης

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

1η §

Εκλογές 1862

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι επαναστάτες προκήρυξαν εκλογές αντιπροσώπων για **Εθνοσυνέλευση, η οποία θα ψήφιζε νέο σύνταγμα**. Οι εκλογές έγιναν το **Νοέμβριο του 1862**. Η πλειονότητα των αντιπροσώπων που εκλέχθηκαν προερχόταν από **τοπικά ψηφοδέλτια χωρίς κομματικές παρεμβάσεις**. Αυτό είναι μία ακόμη **απόδειξη ότι τα «ξενικά» κόμματα είχαν χρεοκοπήσει**. Μέσα στην εθνοσυνέλευση συγκροτήθηκαν οι **πυρήνες των δύο μεγάλων παρατάξεων, των πεδινών και των ορεινών**, όπως ονομάστηκαν.

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

2η §

ΠΕΔΙΝΟΙ

**Οπαδοί
Βούλγαρη**

Οι **πεδινοί είχαν ως ηγέτη τον Δημήτριο Βούλγαρη**, ο οποίος **υπονόμευε τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς**. Με παρεμβάσεις στο στρατό επιχείρησε τη δημιουργία σώματος «**πραιτωριανών**»* για να εξασφαλίσει την παραμονή του στην εξουσία. Εμπόδιο στις επιδιώξεις του στάθηκαν πολιτικές ομάδες και θεσμοί. **Ο Βούλγαρης έβρισκε οπαδούς ανάμεσα σ' εκείνους που είχαν διοριστεί παράνομα στο στρατό ή στο δημόσιο**, και φοβούνταν μη χάσουν τη θέση τους σε περίπτωση επικράτησης συνθηκών κοινοβουλευτικής νομιμότητας, σε άνεργους πτυχιούχους και στους μικροκαλλιεργητές.

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

2η §

ΟΡΕΙΝΟΙ

Οι ορεινοί απαρτίστηκαν από διάφορες ομάδες (υπό τον Δ. Γρίβα και τον με κοινό στόχο την αντίσταση στην πολιτική των πεδινών. Βρήκαν υποστηρικτές μεταξύ των μικροκαλλιεργητών, των κτηνοτρόφων, των εμπόρων και των πλοιοκτητών.

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

3η §

**ΕΘΝΙΚΟΝ
ΚΟΜΜΙΤΑΤΟΝ**

Ο λαός συμμετείχε ενεργά στη συγκρότηση αυτών των δύο παρατάξεων. Μικρότερη απήχηση είχαν άλλοι πολιτικοί σχηματισμοί: Το **Εθνικόν Κομιτάτον**, υπό τον **Επαμεινώνδα Δεληγιώργη**, που υποστήριζε την **ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού** και τον **εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη** και **μεταρρυθμίσεις** στη διοίκηση και στο στρατό, πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

3η §

ΕΚΛΕΚΤΙΚΟΙ

Οι **Εκλεκτικοί** ήταν μια **ετερόκλητη παράταξη** **εξεχόντων πολιτικών, λογίων και αξιωματικών, με μετριοπαθείς θέσεις**, η οποία προσπαθούσε να μεσολαβεί μεταξύ των άλλων παρατάξεων και να υποστηρίξει σταθερές κυβερνήσεις.

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

4η §

ΣΥΝΤΑΓΜΑ 1864

Συνθήκες

Μέσα σε συνθήκες κυβερνητικής αστάθειας και εμφυλίου πολέμου, η **Εθνοσυνέλευση χρειάστηκε δύο ολόκληρα χρόνια για να φτάσει στην ψήφιση συντάγματος¹⁶.**

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

4η §

ΣΥΝΤΑΓΜΑ 1864

Διατάξεις

Ως πολίτευμα ορίστηκε η βασιλευομένη δημοκρατία αντί της μέχρι τότε συνταγματικής μοναρχίας. Κατοχυρώθηκαν μεταξύ άλλων η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, η άμεση, μυστική και καθολική (για τον ανδρικό πληθυσμό) ψήφος με σφαιρίδια*, η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και η ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, η οποία άνοιγε το δρόμο για την ελεύθερη συγκρότηση κομμάτων. Τα κόμματα θεωρήθηκαν απαραίτητα για την έκφραση της βούλησης της κοινής γνώμης, με το επιχείρημα ότι η εναλλακτική λύση είναι οι συνωμοτικοί κύκλοι ή οι βιαιοπραγίες.

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

4η §

**ΑΡΧΗ ΤΗΣ
ΔΕΔΗΛΩΜΕΝΗΣ
(1875)**

Παρά την έντονη αντίδραση του βασιλιά Γεωργίου Α', η Εθνοσυνέλευση επέβαλε την αρχή να προέρχεται η κυβέρνηση από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Αυτό που δεν ορίστηκε με σαφήνεια, διότι θεωρήθηκε αυτονόητο, ήταν ότι ο βασιλιάς όφειλε να δώσει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης σε βουλευτή του κόμματος που είχε την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας της Βουλής. ήταν ότι ο βασιλιάς όφειλε να δώσει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης σε βουλευτή του κόμματος που είχε την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας της Βουλής. Ο Γεώργιος εκμεταλλεύτηκε αυτήν την ασάφεια, για να διορίζει κυβερνήσεις της αρεσκείας του, μέχρι την ψήφιση της αρχής της δεδηλωμένης το 1875.

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

4η §

**ΑΡΧΗ ΤΗΣ
ΔΕΔΗΛΩΜΕΝΗΣ
(1875)**

**Απόψεις
Τρικούπη**

Η ιδέα ανήκε στον νέο τότε πολιτικό Χαρίλαο Τρικούπη, ο οποίος υποστήριξε δημόσια ότι μόνη λύση στο πρόβλημα της πολιτικής αστάθειας ήταν η συγκρότηση δύο μεγάλων κομμάτων εξουσίας, σύμφωνα με το πρότυπο της Αγγλίας. Για να καταστεί αυτό δυνατόν, έπρεπε ο βασιλιάς να αναθέτει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μόνο σε πολιτικό ο οποίος σαφώς είχε τη «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας των βουλευτών.

B4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

4η §

**ΑΡΧΗ ΤΗΣ
ΔΕΔΗΛΩΜΕΝΗΣ
(1875)**

Αποτελέσματα

Αυτό θα στερούσε από τα κόμματα μειοψηφίας τη δυνατότητα να σχηματίζουν κυβέρνηση, θα τα ωθούσε σε συνένωση με τα μεγάλα και θα είχε ως αποτέλεσμα σταθερότερες κυβερνήσεις πλειοψηφίας. Ο βασιλιάς, υπό την πίεση της αντιπολίτευσης και του επαναστατικού αναβρασμού του λαού, υιοθέτησε τελικά την άποψη του Τρικούπη, η οποία αποτελεί τομή στην πολιτική ιστορία της χώρας, καθώς οδήγησε σε μεταβολή του πολιτικού τοπίου¹⁷.

Πεδινοί – Ορεινοί: Στη διάρκεια των εργασιών της Εθνοσυνελεύσεως ο πολιτικός κόσμος ήταν διχασμένος σε δύο αντίπαλους πόλους: τους ορεινούς και του πεδινούς, όπως αποκλήθηκαν (κατά το γαλλικό υπόδειγμα) οι προσκείμενοι στον Κ. Κανάρη και το Δ. Βούλγαρη αντίστοιχα. Οι πολιτικές αντιπαραθέσεις οδήγησαν συχνά σε κυβερνητική κρίση. **Τον Ιούνιο του 1863 το κέντρο της Αθήνας μετατράπηκε για αρκετές μέρες σε πραγματικό πεδίο πολέμου, καθώς διεξάγονταν ένοπλες συγκρούσεις ανάμεσα σε οπαδούς των δύο πλευρών.** Στις συγκρούσεις αυτές συμμετείχαν με τη μία ή την άλλη πλευρά στρατιωτικές μονάδες αλλά και ομάδες ληστών. **Τα Ιουνιανά, όπως έμειναν γνωστά, έληξαν με την υπογραφή ανακωχής και τη συγκρότηση νέας Προσωρινής Κυβέρνησης που ειρωνικά της δόθηκε η προσωνομία Προσωρινή Κυβέρνηση του Οροπεδίου, εξαιτίας της σύνθεσής της από ορεινούς και πεδινούς. Η κυβέρνηση αυτή άσκησε την εκτελεστική εξουσία έως την άφιξη του Γεωργίου στην Ελλάδα (Οκτώβριος 1863).**

2. **Βασιλευομένη δημοκρατία:** Η μείωση των εξουσιών του βασιλιά δηλώνεται και με την αλλαγή του πολιτεύματος, από συνταγματική μοναρχία σε βασιλευομένη δημοκρατία.

3. **Χαρίλαος Τρικούπης:** Στις 29 Ιουνίου 1874, λίγες μόνο μέρες μετά τις εκλογές, δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα **Καιροί** ανυπόγραφο άρθρο με τον τίτλο "Τίς πταίει;". Ο συγγραφέας του υποστήριζε ότι η πολιτική αστάθεια οφειλόταν στο προνόμιο του στέμματος αναφορικά με το διορισμό και την παύση των κυβερνήσεων. Το προνόμιο αυτό απέρρεε μεν από το Σύνταγμα του 1864, είχε ωστόσο ως αποτέλεσμα το σχηματισμό αδύναμων κυβερνήσεων μειοψηφίας που στηριζόταν αποκλειστικά και μόνο στη βασιλική εύνοια. Τόνιζε μάλιστα ότι αν δεν "επέλθη θεραπεία", η χώρα θα οδηγούνταν σε επανάσταση. Για να μη συμβεί αυτό, πρότεινε τον περιορισμό των βασιλικών προνομίων με την εισαγωγή της αρχής της δεδηλωμένης που θα οδηγούσε στην ομαλοποίηση της πολιτικής ζωής μέσω της διαμόρφωσης ενός δικομματικού κοινοβουλευτικού συστήματος. Τα φύλλα της εφημερίδας κατασχέθηκαν και ασκήθηκε δίωξη στον εκδότη της. Τότε φανερώθηκε και ο συντάκτης του άρθρου, επωμιζόμενος έτσι τις ευθύνες του. Δεν ήταν άλλος από το Χαρίλαο Τρικούπη που οδηγήθηκε στον ανακριτή και προφυλακίσθηκε, απαλλάχθηκε ωστόσο λίγες μέρες αργότερα. Ύστερα από ένα χρόνο μάλιστα ο θιασώτης αυτός του κοινοβουλευτισμού δέχθηκε να διοριστεί πρωθυπουργός -αν και τότε δεν ήταν καν βουλευτής- και να διενεργήσει τις εκλογές του 1875. Τις εκλογές τις έχασε, επικράτησε όμως η πολιτική του. Κατά την εναρκτήρια συνεδρίαση της νέας βουλής ο Γεώργιος δεσμεύθηκε για την τήρηση της αρχής της δεδηλωμένης. Λίγες μέρες αργότερα, η εντολή σχηματισμού κυβέρνησης δόθηκε σε έναν άλλο θιασώτη του κοινοβουλευτισμού, στον Αλ. Κουμουνδούρο, ο οποίος αναδείχθηκε νικητής των εκλογών και διέθετε εκφρασμένη/δεδηλωμένη κοινοβουλευτική πλειοψηφία

Ορισμοί

- ➔ **Πεδινοί** (ΠΑΝΕΛ. 2009): Μία από τις δύο μεγάλες παρατάξεις που συγκροτήθηκαν στην εθνοσυνέλευση του 1862-64, μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου 1862. Οι πεδινοί είχαν ως ηγέτη τον Δημήτριο Βούλγαρη, ο οποίος υπονόμει τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς. Με παρεμβάσεις στο στρατό επιχείρησε τη δημιουργία σώματος "πραιτωριανών" για να εξασφαλίσει την παραμονή του στην εξουσία. Εμπόδιο στις επιδιώξεις του στάθηκαν πολιτικές ομάδες και θεσμοί. Ο Βούλγαρης έβρισκε οπαδούς ανάμεσα σε εκείνους που είχαν διοριστεί στο στρατό ή στο δημόσιο παράνομα - και φοβούνταν μη χάσουν τη θέση τους σε περίπτωση επικράτησης συνθηκών κοινοβουλευτικής νομιμότητας - σε ανέργους πτυχιούχους και μικροκαλλιεργητές.
- ➔ **Ορεινοί**: (ΠΑΝΕΛ. 2004): Μία από τις δύο μεγάλες παρατάξεις που συγκροτήθηκαν στην εθνοσυνέλευση του 1862-64, μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου 1862. Οι Ορεινοί απαρτίστηκαν από διάφορες ομάδες υπό τον Δ. Γρίβα και τον Κ. Κανάρη, με κοινό στόχο την αντίσταση στην πολιτική των πεδινών. Βρήκαν υποστηρικτές μεταξύ των μικροκαλλιεργητών, των κτηνοτρόφων, των εμπόρων και των πλοιοκτητών.

- ➔ **Εθνικόν Κομιτάτον** (ΠΑΝΕΛ. 2001, 2006), Πολιτικός σχηματισμός, με περιορισμένη λαϊκή απήχηση, στο πλαίσιο της Εθνοσυνέλευσης 1862-64, με ηγέτη τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη, μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και το στρατό και πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.
- ➔ **Εκλεκτικοί** (ΠΑΝΕΛ. 2005) Πολιτικός σχηματισμός με περιορισμένη λαϊκή απήχηση, που διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της Εθνοσυνέλευσης 1862-64. Ήταν μια ετερόκλητη παράταξη εξεχόντων πολιτικών, λογίων και αξιωματικών, με μετριοπαθείς θέσεις, η οποία προσπαθούσε να μεσολαβεί μεταξύ των άλλων παρατάξεων και να υποστηρίζει σταθερές κυβερνήσεις
- ➔ **Βασιλευόμενη δημοκρατία:** Μορφή δημοκρατικού πολιτεύματος όπου η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία ασκούνται από το κοινοβούλιο και την κυβέρνηση, η οποία έχει την εμπιστοσύνη του κοινοβουλίου. Ο βασιλιάς διατηρεί μόνο αρμοδιότητες αντιπροσώπευσης, εκπροσωπεί δηλαδή την πολιτεία.

- ➔ **Αρχή της δεδηλωμένης:** Πολιτική αρχή που πρότεινε ο Χαρίλαος Τρικούπης το 1875 και σύμφωνα με την οποία ο εκάστοτε βασιλιάς θα πρέπει να αναθέτει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μόνο σε πολιτικό ο οποίος θα είχε σαφώς τη δεδηλωμένη εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας των βουλευτών. + σελ. 79

Ερωτήσεις

1. Ποιοι λόγοι οδήγησαν στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1862 και πώς διαμορφώθηκε το πολιτικό τοπίο ύστερα από τη διενέργειά τους ;

(« Οι επαναστάτες ... όπως ονομάστηκαν ») σελ. 77

2. Πεδινοί:

α. Ποιος ήταν ο ηγέτης του κόμματος και ποιους στόχους έθετε;

β. Από ποια κοινωνικά στρώματα αντλούσε το κόμμα τους οπαδούς του ;

(« α. Οι πεδινοί ...θεσμοί» , β. «Ο Βούλγαρης < μικροκαλλιεργητές » σελ 77 και « Ο λαός συμμετείχε .. δύο παρατάξεων » σελ. 77)

3. Τι γνωρίζετε για την παράταξη των πεδινών;

***βλ. ορισμοί+ ΠΡΟΣΟΧΗ: προαιρετική αναφορά ως εισαγωγή: «Οι επαναστάτες ... ονομάστηκαν» σελ. 77**

+ «Οι Πεδινοί < μικροκαλλιεργητές» σελ. 77

3. Ορεινοί:

α. Ποιος ήταν ο βασικός άξονας της πολιτικής τους ;

β. Ποιες κοινωνικές ομάδες υποστήριζαν την πολιτική τους ;

(« α. Οι ορεινοί ...πεδινών »,

β. «Βρήκαν υποστηρικτές < πλοιοκτητών » και « Ο λαός συμμετείχε ...δύο παρατάξεων » σελ. σελ. 77

)

3. τι γνωρίζετε για την παράταξη των ορεινών;

***βλ. ορισμοί+ ΠΡΟΣΟΧΗ: προαιρετική αναφορά ως εισαγωγή: «Οι επαναστάτες < ονομάστηκαν» σελ. 77 και στη συνέχεια: «Οι ορεινοί ... πλοιοκτητών»**

4. Ποιος βρισκόταν στην κορυφή της ηγεσίας του Εθνικού Κομιτάτου και ποιοι οι στόχοι του ; ***βλ. ορισμοί+ (« το Εθνικόν Κομιτάτον ... Οθωμανική Αυτοκρατορία » σελ. 77.**

5. Τι γνωρίζετε για τους Εκλεκτικούς και τις θέσεις που προωθούσαν ;

***βλ. ορισμοί+ (« Οι Εκλεκτικοί < σταθερές κυβερνήσεις» σελ. 77**

6. Πώς φτάσαμε στην ψήφιση του συντάγματος του 1864, ποιο πολίτευμα κι αρχές καθιερώθηκαν και ποια θέση κατείχαν τα κόμματα στον πολιτικό βίο ;

(ή Να παρουσιάσετε τις κύριες διατάξεις του συντάγματος του 1864)

«Μέσα σε συνθήκες ... βιαιοπραγίες » σελ. 78

7. Να εντοπίσετε την κύρια διαφορά ανάμεσα στο σύνταγμα του 1864 και σε εκείνο του 1844.

«Ως πολίτευμα ... οι βιαιοπραγίες» σελ. 78 *ΠΡΟΣΟΧΗ: Απάντηση: Η κύρια διαφορά του συντάγματος του 1864 σε σχέση με το σύνταγμα του 1844 ήταν ότι το πρώτο όριζε ως πολίτευμα τη βασιλευόμενη δημοκρατία αντί της συνταγματικής μοναρχίας που όριζε το δεύτερο και ίσχυε έως τότε. Επιπλέον, το σύνταγμα του 1864 κατοχύρωνε την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, για την οποία δε γινόταν λόγος στο σύνταγμα του 1844.]

8. Ποια προβλήματα δημιουργήθηκαν αμέσως μετά την ψήφιση του συντάγματος του 1864 σε ό,τι αφορά το σχηματισμό κυβέρνησης ;

(« Παρά την έντονη αντίδραση ... το 1875 » σελ. 78 – 79

20. Ποιος, πότε και με ποιο σκεπτικό πρότεινε την αρχή της δεδηλωμένης;

Ποια κοινοβουλευτική πρακτική καθιέρωνε και ποιες συνέπειες είχε για την πολιτική ζωή του τόπου ;

(ή Τι γνωρίζετε για την καθιέρωση της αρχής της δεδηλωμένης και τη σημασία της;)

(ή Να αναλύσετε τη σημασία της ψήφισης της «αρχής της δεδηλωμένης» (1875) για την πολιτική ζωή της Ελλάδας)

« Παρά την έντονη αντίδραση ... πολιτικού τοπίου » σελ. 78 – 79

Σωστό - Λάθος

1. Ο Όθων εγκατέλειψε την Ελλάδα μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου 1862.	
2. Ο Επαμεινώνδας Δεληγιώργης ήταν αρχηγός των πεδινών.	
3. Η ιδέα για την «αρχή της δεδηλωμένης» ανήκε στον Αλέξανδρο Κουμουνδούρο.	
4. Κύριο αίτημα της επανάστασης του 1862 ήταν η απομάκρυνση του Όθωνα.	
5. Στην επανάσταση του 1862 συμμετείχαν μόνο πολίτες από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα.	
6. Ελάχιστοι πολίτες από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα συμμετείχαν στην επανάσταση του 1862.	
7. Η αρχή της δεδηλωμένης υπονόμει τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς.	
8. Το Εθνικόν Κομιτάτον υποστήριξε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας.	
9. Το Εθνικόν Κομιτάτον είχε ευρεία λαϊκή απήχηση.	
10. Η ιδέα της αρχής της δεδηλωμένης ανήκε στον Σπ. Τρικούπη.	
11. Με το σύνταγμα του 1844 καθιερώθηκε το δικαίωμα του «συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι».	

Χαρίλαος Τρικούπης

Τις πταίει;

άρθρο στην εφημερίδα «Καιροί», 29 Ιουνίου 1874

(...) Ο κ. Βούλγαρης, ο κ. Ζαΐμης, ο κ. Δεληγεώργης υπήρξαν όργανα μιας και της αυτής πολιτικής, εκτελεσταί ενός και του αυτού σχεδίου. Ουδείς αυτών εκλήθη εις την εξουσίαν καθ' υπόδειξιν των αντιπροσώπων του Έθνους (...).

Ουδεμίαν ηθικήν ευθύνην φέρει το Έθνος επί τη διαγωγή των προσώπων τούτων. Αν προήγοντο οι ειρημένοι πολιτευταί εις την εξουσίαν διά της ψήφου της Βουλής, η παράλυσις της διοικήσεως και η παρ' αυτών, ως εκλεκτών του Έθνους, κατάχρησις της εξουσίας κατά τας εκλογάς (...) ηδύνατο να εκληφθή ως ένδειξις της ανικανότητος του ελληνικού λαού προς την αυτοδιοίκησιν. Αλλ' η διοικητική καχεξία και τα κατά τας εκλογάς όργια δεν είναι έργον εξουσίας εκπροσωπούσης την πλειονοψηφίαν της Βουλής και επομένως ευθυνούσης διά των πράξεων της το Έθνος. Είναι έργον ανθρώπων οφειλόντων την υπουργικήν αυτών ύπαρξιν εις μόνην την απόλυτον χρήσιν της (...) υπέρ του Στέμματος προνομίας του διορισμού και της παύσεως των Υπουργών. (...)

Η προνομία αυτή εις ουδένα υπάγεται εν τω Συντάγματι ρητόν όρον. (...)

Καλούνται εις την εξουσίαν κυβερνήσεις αποκρουόμενοι παρά της πλειονοψηφίας του Έθνους, χορηγείται εις αυτάς η διάλυσις της Βουλής και συνάμα παν μέσον επηρεασμού των συνειδήσεων του λαού και νοθεύσεων των εκλογών, και λέγομεν ύστερον, ότι πταίει ο λαός διά την τοιαύτην κατάστασιν. (...)

Ίνα επέλθη θεραπεία, πρέπει να γίνη ειλικρινώς αποδεκτή η θεμελιώδη αρχής της κοινοβουλευτικής κυβερνήσεως, ότι τα υπουργεία λαμβάνονται εκ της πλειονοψηφίας της Βουλής. (...) Θεμέλιον του πολιτεύματος τούτου είναι η ύπαρξις δύο κομμάτων εν τη Βουλή (...). Τα πολλά κόμματα παρ' ημίν είναι αποτέλεσμα της προσκλήσεως των μειονοψηφιών εις την εξουσίαν. Η ευθύνη άρα πάσης της καταστάσεως ταύτης ανήκει εις τους παραβιάζοντας την κοινοβουλευτικής αρχής του σχηματισμού των κυβερνήσεων εκ της πλειονοψηφίας της Βουλής.

Στο: Παντελής-Κουτσουμπίνας-Γεροζήσης, Κείμενα Συνταγματικής